

DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASINING DOLZARB MUOMMOLARI VA MILLIY HUQUQSHUNOSLIKNING USTUVOR VAZIFALARI

Raxmatulloyeva Sevinch

*Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va
Agrotexnologiyalar instituti talabasi
raxmatulloyevasevinch4@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada davlat va huquq nazariyasi fanining dolzarb muommolari va yechimlar chuquq tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat va huquq nazariyasining zamonaviy holati tahlili, metodologik muommolari, umumnazariy muommolari va milliy huquqshunoslikning ustuvor vazifalari hamda yechimlar va takliflar ko‘rib chiqiladi.*

Kalit so‘zlar: *davlat va huquq nazariyasi, dolzarb muommolar, zamonaviy huquqiy doktrina, metodologik muommolar, huquq normalarini yaratish, umumnazariy muommolar, yuridik prognozlash, ustuvor vazifalar, yechimlar va takliflar.*

В данной научной статье представлен глубокий анализ актуальных проблем и решений науки теории государства и права. В ней также рассматриваются анализ современного состояния теории государства и права, методологические проблемы, общетеоретические проблемы и приоритетные задачи отечественного правоведения, а также пути их решения и предложения.

Ключевые слова: *теория государства и права, актуальные проблемы, современная правовая доктрина, методологические проблемы, нормотворчество, общетеоретические проблемы, правовое прогнозирование, приоритетные задачи, пути решения и предложения.*

This scientific article provides a thorough analysis of the current problems and solutions of the science of the theory of state and law. It also examines the analysis of the modern state of the theory of state and law, methodological problems, general theoretical problems, and priority tasks of national jurisprudence, as well as solutions and proposals.

Keywords: *theory of state and law, current problems, modern legal doctrine, methodological problems, creation of legal norms, general theoretical problems, legal forecasting, priority tasks, solutions and proposals.*

Mustaqil davlat sifatidagi taraqqiyotimiz mobaynida milliy huquqshunoslik fani shakllandi va tadrijiy rivoj topmoqda. Huquqshunoslik fani ijtimoiy ong shakllaridan biri sifatida jamiyat hayotining huquqiy qiyofasi, ichki mantig‘i, rivojlanish qonunlarining in‘ikosi. Boshqacha aytganda, davlat-huquqiy voqelikning, yuridik hayotning ilmiy ifodalanishi, nazariy talqinidir. U yangi doktrina asosida qaror topdi.

Zamonaviy huquqiy doktrina- yangicha demokratik huquqiy tafakkur mahsuli, ilg‘or huquqiy qarashlar, nazariy umumlashma hamda qoidalar tizimi. Huquqiy doktrina-muayyan tizimga keltirilgan ta‘limot, tarkibiy qismlari bir- biri bilan chambarchas

bog‘langan konsepsiya, tamoyillar yig‘indisi. Hozirgi O‘zbekiston huquqiy tizimining o‘zagini tashkil etayotgan huquqiy doktrina tabiiy huquq ta‘limoti, umuminsoniy, umumbashariy huquqiy qadriyatlar bilan xalqimizning bir necha ming yillardan beri sayqallanib kelayotgan tarixiy, milliy, huquqiy va ma‘naviy qadriyatlarining hamohangligi asosida yaratildi.

So‘nggi yillarda huquqshunoslikning holatiga oid o‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, fanning ildam rivojlanishiga halal berayotgan omillar va muayyan kamchiliklar mavjud. Bular qatorida quyidagilarni e‘tirof etish mumkin:

1. Huquqshunoslik sohasidagi ilmiy tadqiqotlarning gnoseologik va metodologik asoslari bo‘sh, dissertatsiyalarning ilmiy apparati hamda tahlil saviyasi ancha sayoz.

2. Tadqiqotlarda ilmiy bahs va munozara deyarli yo‘q, borlari ham nisbatan yuzaki. Ko‘pincha muallifning mustaqil pozitsiyasi, nuqtayi nazari aniq ko‘rinmaydi.

3. Ilmiy izlanish va ishlanmalrimiz mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlardan, modernizatsiyalash jarayonlaridan ortda qolmoqda. Ba‘zi kvaziilmiy taklif va tavsiyalarimiz amaliyot uchun ahamiyatsiz yoki kam ahamiyatli bo‘lib bormoqda.

4. Dissertatsiya tadqiqotlari bilan yuridik (ijtimoiy) amaliyot o‘rtasida muayyan uzilish mavjud, ya‘ni ilmiy ishlarning empirik bazasi bo‘sh, ularning aksariyati sotsiologik tadqiqotlarga asoslanmaydi. Ilmiy tavsiyalarining amaliyotga joriy etilish mexanizmlari takomillashmagan.

5. Yuridik ta‘lim jarayonini huquqshunoslik ilmining so‘nggi yutuqlariga asoslanib, davlat ta‘lim standartlariga muvofiq tayyorlangan maxsus adabiyotlar bilan ta‘minlash borasida ham jiddiy oqsash mavjud.

Davlatchiligimiz va huquqiy tizimimizda jo‘shqin islohotlar amalga oshayotgan, jamiyatimiz demokratik tarzda yangilanayotgan hozirgi pallada ro‘y berayotgan barcha voqea va jarayonlarni huquqiy mushohada etish, ijtimoiy munosabatlarni huquqiy tartibga solish ehtiyojini aniqlash va ularni yuridik tilda ifodalash o‘zbek huquqshunoslik fanining muhim vazifasidir.

Huquqshunoslik fanining bugungi kundagi asosiy vazifasi, avvalo, O‘zbekistonda qaror topayotgan yangi demokratik davlatchilikning mohiyatini, uning kelgusida huquqiy davlatga aylanishi qonuniyatlarini, mazkur maqsad yo‘lidagi islohotlar mazmuni va asosiy yo‘nalishlarini chuqur ilmiy tahlil hamda talqin etishdan iborat. Shu bilan birga, milliy huquqiy ta‘limotni shakllantirish, ijtimoiy munosabatlarning qonuniyatlarini va huquqiy voqelikni o‘rganish, ularga ilmiy baho berishda yangi jamiyatning xususiyatlarini hisobga olgan holda yondashish va amaliyot uchun mukammal asoslangan nazariy xulosalar, amalga oshirish va tashkil qilishda jiddiy o‘zgarishlar yasashni, yangi shakl va usullarini o‘zlashtirishni talab etadi.

Mustaqillik yillarida davlat va huquq nazariyasining predmetiga yangi mavzular bilan qo‘shildi, xususan: “huquqiy davlat”, “fuqarolik jamiyati”, “inson huquqlari”, “davlat va huquqning sotsiologik hamda aksiologik talqini”, “huquqiy siyosat”, “yuridik konfliktologiya” va “sud pretsedentini huquqning manbayi” deb qabul qilish, “huquqiy nigilizm va idealizm”, “huquqiy qadriyatlar va huquqda shaxs qadr-qimmatini”, “huquqda

imtiyoz va rag‘bat”, “yuridik antropologiya” va boshqalar. Tabiiyki, mazkur mavzularni ilmiy tatbiq etish, “o‘zlashtirish” vazifasi dolzarb bo‘lib turibdi.

Davlat va huquq nazariyasining umumnazariy muommolari tahlil qilinadi. 1. So‘nggi yillarda davlat va huquq nazariyasi fanining umumnazariy arsenali yangi kategoriyalar hisobiga boyimoqda. Jumladan, “huquqiy makon”, “huquqiy muhit”, “huquqiy maydon”, “huquqiy siyosat”, “huquqiy strategiya”, “yuridik jarayon”, “yuridik prognozlash”, “yuridik amaliyot” kabi tushunchalar fanimiz tahlil doirasiag kirib, uning ilmiy apparatini yanada rivojlantirmoqda.

2. Mamlakatimiz huquqiy tizimida ro‘y berayotgan liberallashtirish jarayonlari tendensiyalarini, uning qonuniyatlari va ustuvor yo‘nalishlarini ilmiy tahlil qilish, shuningdek, huquq va qonunchiligimiz barcha sohalarini yanada liberallashtirish, insonparvarlashtirish sohasida hali foydalanilmagan salohiyat va yangi imkoniyatlarni izlab topish borasida tadqiqotlar olib borish lozim. Huquqiy islohotlar va huquqiy siyosatning ilmiy konsepsiyasini (Davlat dasturi) yaratish maqsadga muvofiq.

3. Ijtimoiy hayotimizda huquqiy g‘oyalar va ideallar normativ tarzda rasmiylashtirilgan huquqiy prinsiplar sifatida namoyon bo‘ladi. Huquqiy prinsiplarning qaror topishi va hayotiy munosabatlar mazmuniga joriy etilishi, singdirilishi hamisha dolzarb kasb etadi. Barcha huquqiy prinsiplarni tizimli, kompleks tadqiq etish bilan bir qatorda, biz uchun o‘ta muhim bo‘lgan “huquq ustuvorligi” vz “qonunning ustunligi” prinsiplarining nisbatini ilmiy-nazariy isbotlash huquqiy tafakkurimizni yangi bosqichga ko‘taradi. Shu bilan birga, mamlakatda qonun ustuvorligini ta‘minlashning yuridik, ijtimoiy, g‘oyaviy mexanizmlarini tahlil etish nihoyatda dolzarb bo‘lib, ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga molik.

4. Puxta o‘ylangan, oqilona, barqaror huquqiy siyosat hamisha ilmiy asoslangan izchil yuridik prognozlashga asoslanadi. Mamlakatimizda yuritilayotgan huquqiy siyosatni tavsiflashda quyidagi muhim jihatlarni qayd etish mumkin. Qonun loyihalarini va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqaruvchi subyektlarning huquqiy siyosat izchilligiga oid ilmiy tavsiyalrga e‘tiborini kuchaytirish va huquqiy siyosatni amalga oshirishda yuridik prognozlashdan samarali foydalanish zarur. Yuridik prognozlash (ayniqsa, huquq ijodkorligi sohasidagi prognoz) jarayonining tashkiliy-huquqiy negizi, huquqiy hodisalarga bashorat tarzida baho berish usullari va metodlarini takomillashtirish dolzarb vazifadir.

Xulosa: Hozirgi sharoitda jamiyatda ro‘y berayotgan tub islohiy o‘zgarishlar tufayli huquqshunoslik fanimiz oldida yangi ufqlar ochilmoqda. Ilmiy muommolarning hal etilishi esa, o‘z navbatida, ijtimoiy hayot sohasida jo‘shqin rivojlanish imkoniyatlari kengayishiga olib keladi. Yuridik amaliyot bilan huquqshunoslik fanining uzviy aloqadorlik dialektikasi ana shunday. Demak, olimlarimiz oldidagi asosiy vazifa: huquqshunoslik fanining ijtimoiy nufuzi yuksak bo‘lishiga, uning jamiyat taraqqiyoti va mamlakatimiz ravnaqiga smarali xizmat qilsihiga erishishdan iborat. Huquqshunoslik fani ijtimoiy hayot qonuniyatlarini aniq anglashga asoslangan va istiqbolga yo‘naltirilgan xulosa hamda tavsiyalarni aniq shakllantirib bera olsagina o‘zining yuksak ijtimoiy vazifasini ado etgan hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davlat va huquq nazariyasi. Qosimjonov B.T., Ismoilov I.A – T.: “Adabiyot uchqunlari”.
2. Xalimov A.R. “Davlat va huquq nazariyasi”. – T.: O‘zbekiston” 2018
3. Sa’dullayev A.S., Jo‘rayev B.X. “Davlat va huquq nazariyasi”. – T.: “Sharq”, 2017
4. “Huquq. Ilmiy-amaliy jurnal” O‘zbekiston Adliya vazirligi nashri
5. Odilqoriyev X.T . “Davlat va huquq nazariyasi”. – T.: “Adolat” 2018